

Posudek vedoucího diplomové práce

předložené Evangelické teologické fakultě UK (přijata 10. 6. 2016, č.j. 9/16):

Jáchym ŠENKYŘÍK, *Žalm 118: výklad a interpretace biblického textu,*

Praha 2016, 93 stran.

Záměrem diplomové práce je podat ucelený výklad konkrétního biblického textu – žalmu 118. Při hodnocení volby tématu a formulování cíle je třeba zohlednit, že uvedený text na jedné straně vykazuje řadu výkladových problémů, na druhé straně však má jak v židovské, tak v křesťanské tradici bohaté dějiny působení, což z něj činí významný text s výraznou referenční rolí (některé jeho formulace se například staly liturgickými formulami, jež si vytvořily sekundární trajektorie v dějinách recepce a působení). Předložená práce si klade za úkol prověřit tento text – jeho porozumění, výklad a možnosti interpretace – na základě nejnovějšího stavu bádání a nově vyhodnotit jak jeho problematické, tak nosné a stále rezonující prvky. Již volbu tohoto tématu, jež vzešla z iniciativy autora, stejně jako zvolený přístup a vytyčení cíle práce je na místě uvítat a hodnotit pozitivně.

1. Popis a charakteristika:

Po *Úvodu* (s. 15-18), v němž autor představuje své téma a vymezuje svůj přístup a postup, je práce rozčleněna do celkem *jedenácti dílčích kapitol* (viz *Obsah*, s. 13). K těmto kapitolám autor standardním způsobem připojuje *Závěr* (s. 83-86), v němž rekapituluje své nálezy a soustavně shrnuje hlavní teze.

Záměr pojednat výklad daného žalmu *uceleně* (viz s. 83, posl. věta 1. odst.) naplňuje autor postupem, který propojuje analytický i hodnotící pohled z několika perspektiv. Zahrnuje jak podrobnou analýzu textové podoby (standardního tvaru hebrejského textu v kritické komparaci s textovou tradicí a starověkými překlady, zejména řeckými), tak jeho terminologickou i formálně poetickou analýzu a vyhodnocení strukturně-kompozičních daností; ke standardním položkám biblické exegeze je možné přičíst kritické posouzení žánru (resp. různých žánrových prvků a jejich úlohy v žalmu jako celku) a evaluaci nosných motivů a poetických obrazů. Přínosem práce je specifický zájem o hudebně-rytmický rozbor, který se autorovi stává nástrojem k formulování vlastní teze: pojetí žalmu jako

dvojhlasé antifonické písně pro dva sbory, jež nabízí řešení námitek nesourodosti částí žalmu a umožňuje výklad obsahového sdělení jako dialogické (responsivní) kompozice. Důležitým aspektem uceleného výkladu je vřazení žalmu (jeho dílčích motivů, formálních rysů, celkového sdělení i možné funkce a užití) do kontextu ostatních žalmů, především do kompozice Ž 113–118, resp. tzv. Páté knihy žalmů; zasazení do tohoto kontextu dává žalmu 118 souznít s teologickou perspektivou, která je pro danou skupinu žalmů příznačná, a pomáhá zřetelněji vyslechnout a popsat vlastní důrazy analyzovaného Ž 118 i jejich přínos pro užší i širší kompozici žaltářových celků. Poslední dílčí kapitola rozšiřuje paletu pohledů na daný žalm a jeho význam o perspektivu dějin působení; tato kapitola je nutně výběrová, má v podstatě podobu rámcového uvedení problematiky a několika příkladů (s odkazy do podrobnější literatury); pro předloženou práci má však důležitou funkci – ukazuje, jak dynamický je vztah při přenosu biblických látek (motivů, poetických obrazů, textových citací) do sekundárních kontextů při jejich recepci, užití, nových pochopeních a nových uplatněních.

Ve stručném *Závěru* (s. 83-86) autor rekapituluje, co z jednotlivých kapitol vyplývá pro základní cíl práce (celostný výklad), shrnuje dílčí teze a propojuje pohled několika perspektiv do celkového obrazu svého nálezu. Ve finálním odstavci formuluje hermeneutický postřeh o postupu vykladačské práce (resp. vlastního pochopení smyslu textu) v pohybu „od vnějšího k vnitřnímu“ (s. 86). Za jádro sdělení žalmu označuje poukaz na Hospodina samého a jeho klíčové charakteristiky, zejména pak jeho vztahovost, jež zve k radostné, vděčné a oslavné odpovědi.

Rukopis práce pak standardně uzavírá Seznam zkratk (s. 87-88) a strukturovaný *Seznam literatury* (s. 89-93).

2. Hodnocení věcné:

2.1 Téma, jeho vymezení, způsob zpracování

Volba tématu a jeho vymezení, jež jsou autorovým vlastním počinem, byla pozitivně oceněna již v úvodu tohoto posudku.

Jakmile nějaký autor formuluje ambici podat *celostný výklad*, lze samozřejmě snadno vznést námitku nějaké nedostatečnosti či nedokonalosti, nebo poukázat na aspekt, který zůstal nezpracován či nedotažen. Základní kótou pro posuzování této práce má ovšem být standardní úroveň magisterské diplomové práce a v tomto pohledu je autorovo zvládnutí vícedimenzionálního výkladu velmi dobré. Jeho analytická práce s danou podobou textu v původních antických jazycích (včetně textových a překladových variant) je filologicky přesná, jeho literární a strukturálně-kompoziční rozbory včetně intertextuálních vazeb jsou precizní a přesvědčivé, jeho zohlednění hudebně-rytmické stránky textu (a její kritická komparace s poetickou stavbou) je inovativní, jednoznačně přínosná. Hodnotící závěry jsou v dílčích soudech i v celkovém souhrnu přiměřené, někde snad trochu opatrné, ovšem

zřetelné a obsažné. Autor neužívá příliš obecné formulace či vyhýbavé floskule, drží se daností textu, jeho specifických důrazů a věnuje se hlavní linii své rozpravy. – V základní trajektorii práce (od vymezení tématu a jeho uchopení, přes analytické a dílčí kapitoly až k vyhodnocení a závěrům) se autorovi zdařilo dané téma jasně nastolit, metodicky pojednat, přinést v dílčích aspektech vlastní originální podněty, kriticky zpracovat hlavní nálezy a hypotézy dosavadního bádání ... a přitom neutonout v šíři či komplikovanosti výkladu.

Dílčí kapitoly, jejich pořadí a v nich uplatňované metodické postupy ústrojně vyplývají ze záměru a rozvrhu práce.

V části, kde autor analyzuje podobu textu Ž 118, její varianty v textové tradici a ve starověkých překladech, osvědčuje filologickou přesnost a schopnost vyhodnocovat detaily, posuzovat souvislosti a ve sporných případech samostatně kriticky vyhodnocovat, a to včetně jemných odstínů. V práci se sekundární literaturou uplatňuje náležitý přehled i nadhled, nedává se strhnout k zjednodušujícím či nepodloženým řešením. Otevřenost problémů dokáže přiměřeně představit, včetně možných argumentů *pro et contra* předkládaných řešení; vlastní úsudky autora zdobí střízlivost a (sebe)kritická opatrnost (viz např. výklady na s. 23, 26 aj.).

Některé části práce jsou však zpracovány velmi stručně až kuse. Jakkoli je patrné, že za nimi vězí solidní analytická práce, její výsledky nejsou náležitě vyloženy a vyhodnoceny, jen stručně prezentovány. To se týká například celé kapitoly *Stylisticko-poetický rozbor* (s. 39-41), jež sestává pouze z diagramu – rozepsaného, názorně graficky popsáného textu, ovšem bez popisu, komentáře a vyhodnocení (sic!). Alespoň základní vyzorované rysy stylisticko-poetické stavby, její záměr či efekt na vyznění žalmu měly být komentovány a pro celkový výklad zhodnoceny (v kvalifikační práci není možné nechat na „laskavém čtenáři“, aby si tyto chybějící pasáže domýšlel sám...). – Či snad je tímto komentářem kapitola *Struktura* (s. 43-45)? Proč je pak ale uvedena jako samostatná kapitola a označena nadpisem, který se stylisticko-poetických aspektů netýká?

Kapitola *Žánr* (s. 47-52) představuje velmi zdařilý výklad problematiky, jenž je založen jak na solidní vlastní analýze a vyhodnocení příslušných prvků a rysů textu, tak na dobré rešerši sekundární literatury. Autorův kritický rozbor je dobře podložen argumenty a jeho teze k žánru (hymnus, s. 50) i k otázce datování (4. stol., případně začátek 3. stol. ante) z nich ústrojně vyplývají.

Za celkově zdařilé a pěkně zpracované považují také kapitoly analyzující *Motivy* (s. 53-60) a *Poetické obrazy* (s. 61-68). V jednotlivostech je samozřejmě možné vznášet dotazy či námítky – například do jaké míry je oprávněné či přínosné vymezit jako samostatné motivy aspekty mluvení (אמר) a vzdávání díky (ידה), de facto tedy *verba dicendi*, když hned následující skupinu tvoří další výrazy, jimiž žalmista s Bohem komunikuje a do nichž jsou zahrnuta další, obsahově velmi blízká *verba dicendi* (v. 5a *volat* קרא a zejména potom ve v. 28b *velebit* רום, jež tvoří paralelismus s tvarem *vzdávat díky/chválu* ידה ve v. 28a).

2.2 K základní tezi

Klíčovou tezí, jež z komplexního výkladu žalmu 118 v autorově zpracování vystupuje nejen jako rozhodující prvek celkového vyhodnocení, ale též jako vlastní autorův přínos, je pojetí žalmu 118 jako *textu pro sborový zpěv*, a to v provedení *dvou responsorických hlasů* (snad dvou pěveckých sborů), resp. výklad tenzí a kompozičních nesrovnalostí prismatem hypotézy dvojhlasé antifony (viz Hudebně-rytmický rozbor, s. 69-72; zejména diagram s. 71-72; též závěrečné shrnutí, s. 85; ostatně již také úvod, s. 17).

Tuto tezi autor částečně připravuje a podporuje průběžnými poznámkami k rysům, jež ji podporují; v kapitole Hudebně-rytmický rozbor je na místě čekat její plné představení, podrobné doložení a vyhodnocení pro výklad jako celek.

Opět však – právě v této klíčové kapitole! – je třeba kriticky namítnout, že teze je spíše jen načrtnuta, stručně prezentována, nikoli však důkladně provedena. „Hudebně-rytmický rozbor“ nezabírá celkově ani dvě plné strany textu (sic!), následuje tabulkový rozpis s vyznačením možných střídání hlasů (sám o sobě instruktivní), avšak tento rozpis není již pak nijak blíže popsán, komentován ani vyhodnocen. Překvapuje to tím spíše, že rozpis uvádí čtyři variantní možnosti členění. Autor by se tedy rozhodně měl jednoznačněji vyjádřit k tomu, co která varianta znamená, které z nabízených řešení vykladačsky preferuje a proč, ... a jak se různé varianty členění případně promítají do různého vyznění (smyslu) žalmu jako celku.

Při obhajobě se autor k této klíčové pasáži musí podrobněji vyjádřit a chybějící vyhodnocení své analýzy doplnit.

2.3 K některým dílčím jednotlivostem:

2.3.1 *K překladu textu:* Ve vlastním zpracování hebrejského textu Ž 118 autor usiluje podat *věrný překlad* (viz poznámka k v. 13, s. 33), byť za cenu jisté „kostřbatosti“. To je u studijního překladu zcela oprávněný přístup. Celkové provedení překladu je třeba ocenit jako velice přesné, promyšleně provedené jak po stránce terminologické, tak syntaktické a formálně-literární (ekvivalentní provedení formálních figur; vyznačení překladatelových doplňků a pod.). Pečlivou volbu svých formulací, které pochopitelně v řadě případů představují těžce volené kompromisy, autor navíc ve sporných případech komentuje a své řešení zdůvodňuje (poměrně obsáhlá kapitola Překladové poznámky). – Přece však vznáším dvě drobné otázky:

(a) Je přiměřené překládat *předložkovou frází* לִי יְהוָה (v. 6a // 7a) „Hospodin je při mně“? Neodpovídalo by funkci vazby v tomto kontextu (a jeho paralelám) lépe „... pro mně“, tj. vyjádření pozitivního vztahu, relace záchranné angažovanosti?

(b) Překlad tvaru וּדְבַר ve v. 19b *přechodníkem* je sice autorem obhajován a zdůvodňován na s. 34, uvedené argumenty mne však nepřesvědčují. Již to, že se jedná o přístavkové rozvíjení

činného slovesa (formálně téhož tvaru), nadto pak opětovně navázání a dotažení motivu v rovině osobního vztahu ve v. 21a jsou silným důvodem k překladu činným tvarem slovesa.

2.3.2 Překladová poznámka k termínu נפלאה („neobyčejná, obdivuhodná věc“; s. 35) má dvojí nedostatek: (a) Především není řádně představen termín נפלאה, který v biblickém slovníku není jen ad hoc výrazem pro mimořádnou a neobyčejnou záležitost, nýbrž je užíván jako profilované *theologumenon* (zejména v absolutním užití, jako je tomu v Ž 118) – termín souhrnně označuje a na hodnotící metarovině proklamuje či připomíná „spásné skutky Hospodinovy“ (Ex 3,20; Ž 40,6; Jr 21,2 aj.); užitím tohoto termínu je v daném výroku navozen specifický kontext a zásadní kérygmatické souvislosti! Nadto, (b) k nastolenému a řešenému problému: femininní zájmena se vztahují na výše uvedenou událost; toho se týká shoda v rodu, nikoli termínu v predikátu. Skutečnost, že tvar má koncovku וּ-, již vnímáme jako femininní (přísně vzato je to spíše výraz povahy plurálové entity, její „počitatelnosti“ či „celistvosti“ v úhrnu, srv. tvary נשים či אבות), nevyplývá z jeho syntaktické vazby s tvary אהיה a זאת (a neplatí ani vztah *vice versa*).

2.3.3 K analýze hudebně-rytmických aspektů kromě výše uvedené kritiky ještě tato jednotlivost: V antifonických či responsorických formách kultického zpěvu se častěji vyskytují pasáže, kde na (variabilní či postupně rozvíjené) *teze* jednoho hlasu odpovídá jiný hlas (sbor, shromáždění) stereotypní *responsi* (např. Ž 136). V analyzovaném Ž 118 se v posledním odstavci na s. 70 k této věci stručně vyjadřuje, resp. sumárně ji popisuje. – Je ale opravdu v Ž 118 uplatnění této struktury pravidelné? V případě v. 1-4, 10-12 a 15-16 zpívá hlas A *variabilní teze*, hlas B na ně odpovídá *stereotypními formulemi*. V případě v. 8-9 jsou *teze* hlasu A totožné, *response* hlasu B však vykazují variaci. – Jak tomu rozumět? Má to v kompozici žalmu, resp. ve vztahu obou hlasů/sborů nějakou funkci? Jsou oba hypotetické sbory rovnocenné, resp. jsou jejich role v kompozici Ž 118 nějak specifické?

2.3.4 Po stránce *jazykové* je diplomová práce zpracována velmi dobře. Autor přesně užívá odbornou terminologii a i v náročnějších myšlenkových konstrukcích se vyjadřuje jasně a pěkně.

V některých pasážích pronikly autorovi do formulací i prvky hovorového jazyka, což do stylu akademické kvalifikační práce v zásadě nepatří; míra a způsob užití těchto prvků však představují spíše ojedinělé vybočení z jinak spisovné češtiny (zřejmě vliv obecného trendu mísení spisovné a hovorové češtiny, který se v posledních desetiletích obecně prosazuje). Na tomto pozadí pak ovšem vynikají některé případy užívání cizích termínů tam, kde čeština má zcela standardní a zavedené odborné výrazy (např. opakovaně „manuskripty“ [s. 21, 22, 23, 25, 26, 27, 30, aj.] místo „rukopisy“).

3. Hodnocení formálních náležitostí:

Rukopis je po formální stránce zpracován velmi pěkně a pečlivě.

Neběží jen o to, že je práce provedena v souladu se stanovenými zásadami a standardy, nýbrž dokládá nadstandardní dovednosti a pečlivost autora. V rukopise se nachází naprosté minimum překlepů či textových chyb,¹ a to navzdory tomu, že text práce obsahuje řadu typograficky velmi náročných pasáží s hebrejskými a řeckými citacemi v příslušných typech písma (např. kap. Textové varianty, s. 21n; Překladové poznámky, s. 29n aj.). Náročná problematika mísení levo-pravého a pravo-levého směru psaní je v citátech i kontextuálních formulacích zvládnuta zcela bezchybně! Zcela vzorně jsou zhotoveny graficky náročné pasáže, kde autor prezentuje svou analýzu hebrejského textu v tabulkách, případně též s barevným rozlišením sledovaných prvků (s. 19-20; 39-41; 53-54; 71-72).

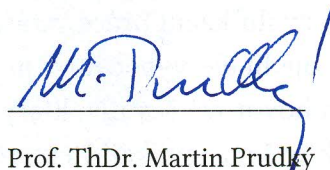
4. Závěr:

Diplomová práce Jáchyma Šenkyříka *Žalm 118: výklad a interpretace biblického textu* je bezesporu zdařilou kvalifikační prací. Dokládá zřetelně a jednoznačně, že autor pokročilým způsobem ovládá nástroje a postupy práce s biblickým textem, a to jak v oblasti analýzy a výkladu starověkých textů v jejich jazykovém, literárním a kulturně-historickém kontextu, tak v oblasti kritického přezkoumání (dějin) moderního bádání. Diplomová práce je samostatným odborným zpracováním daného tématu; vykazuje jak potřebnou přesnost a smysl pro detail, tak dobrou orientaci v příslušných kontextech a v širším odborném poli současné starozákonní vědy, včetně interdisciplinárních přesahů. Jakkoli autor – zejména v analytických pasážích – prokazuje velmi jemnou práci v detailních aspektech sledované problematiky, neztrácí se v dílčích aspektech či speciálních důrazech svého postupu, nýbrž uplatňuje dobrý přehled a orientaci v rovině biblicko-teologické rozpravy.

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Při hodnocení doporučuji vycházet od klasifikačního stupně *velmi dobře* (B), při náležitě odpovědi na uvedené dílčí námitky případně i *výtečně* (A).

Ve Vamberku, 27. srpna 2016

Prof. ThDr. Martin Prudký

¹ Uvádím několik ojedinělých případů:

Překlepy – Na s. 55 (shora 2. odst., 1. ř.) *tísni* má být *tísní*; na s. 57 (shora 1. odst., 1. ř.) *žamu* má být *žalmu*; na s. 59 (v mezinadpise a v 2. odst., 1. ř.) ךצ má být קצ , resp. קצק .

Formulace s vyšínutou vazbou – nejspíš pozůstatek nedotažených formulačních úprav – např. na s. 22 (5. ř. shora) *lze i zde poodhalit celkem logická struktura konkrétních jazykových podob*; na s. 69 (1. odst. 14. ř.) *jeví se tak jako starším svědkem*.